

на и практическа – среда, в етничната ѝ осъзнатост и самоосъзнатост. При преминаването в съответни географски и социални пространства за ромите е бил неизбежен контактът с доминиращите в тях етнически, лингвистични, културални и конфесионално фаворизирани стандарти. Миграцията в пределите на пространството невинаги се е съпровождала с незабавно силово приобщаване и подчиняване на екзистенциалния модел на ромите към социално легитимирани в конкретното пространство ценностно-нормативни отношения и условия. Тя не задължително и не незабавно е свършвала с префасониране на етничната самоличност, на ромското съзнание и самосъзнание съобразно доминиращата в това пространство обществена система, с нейните иманентни етнически, културни, религиозни и лингвистични характеристики и специфики. Проникването по репресивен, принудителен начин на част или на значителен обем от тези иноетнични штрихи на общностна и персонална екзистенция е можело да става и продължава в много големи отрязъци от историческо време. Именно по този начин с течение на времето в дълбините на съзнанието и самосъзнанието, в дебрите на всекидневната жизнена дейност на циганина (като род и индивид) са се настанявали и придобивали съответните пълнокръвни и дори доминиращи „граждански права“ такива характеристики, които постепенно са ерозирани (или взривно са отстранявали в конкретна ситуация) онова, което е хомогенизирило ромската етническа идентичност в нейните групови и персонални очертания и проявления.

Вторият път е бил свързан с доброволна, съзнателна, целенасочена, потребна и желана ориентация и реализация на такава културна, религиозна, лингвистична и др. адаптираност към ценностно-нормативните основи и еталони, които са имали стожерово значение и смисъл на гарантиращ фактор за тоталността и просперитета на социалното пространство. Всъщност тези основи и еталони са били историческо и социално притежание и достойние на други етнически общности, характеризиращи се с доминиращо или субдоминиращо, но не маргинализирано, статусно присъствие в пределите на съответните социопропространствени пунктове и региони.

Възприемането в душевността, битността и културната самоличност на ромите на страни от вероизповедната, лингвистичната,